

Hírek, ismertetések

Összeállította: CSERNY TIBOR

Események, rendezvények

Beszámoló a VIII. Kárpát-medencei

Összegytemi Terepgyakorlatról

2018. augusztus 18–26.

Idén nyolcadik alkalommal táboroztak együtt a fiatal földtudományi hallgatók és ifjú oktatók. Augusztus 18–26-ig egy felejthetetlen hetet töltött el a több, mint 25 résztvevő, idén másodszor Erdély legszebb tájain. Külön öröm volt, hogy a programon egyre több a vidéki egyetemekről érkezett hallgatók száma (60%). A résztvevők már nagy izgalommal, sokak barátként, érkeztek meg szombaton, a nulladik napon az Eötvös Collegiumba, ahol egy ismerkedési est várta a résztvevőket.

A 2011-ben létrejött program célja, hogy kiemelkedő hazai földtani szaktekintélyek együttműködése révén a hazai földtudományi képzésben résztvevő egyetemi hallgatók részére évente változó helyszínnel közös nyári földtani terepgyakorlatot szervezzünk. A program során a biztos elméleti háttérrel bíró hallgatókat komplex gondolkodásra és gyakorlati feladatok megoldására ösztönözzük a terepen, mellyel egyrészt látásmódjuk és problémamegoldó készségük fejlődik, másrészt a szakmában nélkülözhetetlen terepi tapasztalatra tesznek szert. A programmal célunk továbbá a hallgatók kapcsolati rendszerének bővítése is, valamint egy olyan szakmai műhely létrehozása, amely szervezően kötődik a Magyarhoni Földtani Társulathoz, a földtannal foglalkozó szakemberek szakmai közösségéhez.

Az 8. Kárpát-medencei Összegytemi terepgyakorlat augusztus 19-én, vasárnap reggel az ELTE TTK Lágymányosi kampusza elől indult neki a nyolc napos programnak. Első nap hosszú buszút várt minket, míg megérkeztünk a nagybányai Victor Gorduza Megyei Ásványtani Múzeumhoz, ahol KOVÁCS Réka és IOAN DENUT, múzeumi igazgató fogadtak bennünket. A tárlaton kisebb előadást hallhattunk a nagybányai metallogén zóna geológiájáról és az egykori ércbányászat igazi ritkaságait tekinthettük meg. Ezután Felsőbánya felé indultunk közösen, ahol az egykori ércbányát jártuk körbe, a szerencsésebbek a meddőn gyönyörű ásványokat is találtak. Szakmai programunk zárásaként a múzeum igazgatója beengedett minket az egykori 5-ös akna lőszerraktárába, amely egy új bányászati múzeum helyszínéül fog szolgálni. Betekintést nyerhettünk, hogy kerül kialakításra egy ilyen kiállítás és milyen technikai nehézségekkel kell szembenézni, ha valaki egy ilyenbe vágja fejszójét. Terepi programunk után első szállásunk, Koltó felé vettük az utunkat. A hétfői napon, reggel szálláshelyünkön megnéztük a Teleki kastélyt és Petőfi kiállítást, majd újabb hosszú út végén megérkeztünk Gyergyószárhegyre, következő szállásunkra. A finom vacsora után közös esti program keretében felkötöttük az idej terepgyakorlat szalagját a zászlónkra és közben felelevenítettük az elmúlt évek terepgyakorlatit. A harmadik napon HEINZ ADRIÁN és KIRI LUCA vezetésével a Földtani Közlöny 148/2. számában megjelent cikkünk terepi megfigyeléseit mutatták be nekünk a Ditrói alkáli masszívumban. Az Orotva település mellett folyó Simó-, Tászok-, Gudu és Pietrariei-patakok által határolt területen a helyre jellemző kőzeteket (monzonit, nefelinszenit, szenit, diorit) és magmafejlődési jelenségeket (mingling, mixing)

ismerhettünk meg. Este UNGER ZOLTÁN tartott bevezetést a sókőzetek világába, főképpen az erdélyi telepek kialakulásáról és a folyamatokban résztvevő metán szerepéről beszélt. Másnap mindent saját szemünkkel is láthattuk a Parajdi Sóbányában. A hatalmas tárókban kirajzolódott tektonikai bélyegek könnyen érthetővé tették a sodiapirok képződésének folyamatát. A délután folyamán a sót a felszínen kerestük tovább a szovatai sós tavakban és a mellettük található Só-dombon. A nap végén Farkaslakán megnéztük TAMÁSI ÁRON sírját is, majd csíkszeredai szállásunkra utaztunk. A csütörtöki napon utunk Tusnádon kezdődött, ahol JÁNOSI CSABA vezetésével megtekintettük a borvíz múzeumot, az ingyencék meg is kóstolhatták a helyi csevicét. A vulkáni utóműködéshez köthető vizek forrását már MOLNÁR KATÁVAL kutattuk, aki a Kárpát-medence legfiatalabb vulkánjának, a Csomádnak történetét mutatta be tusnádfürdői, bükszádi, a Szent Anna-tavi és Mohos-lápi feltárások alapján. Utóbbi helyszínen medvével is találkoztunk. A nap végén Brassó belvárosában elfoglaltuk következő szálláshelyünket. Pénteken délelőtt Mátéfalván az OLHIB Bazalt bányában kaptunk egy mindenre kiterjedő, részletes vezetést a geológiától kezdve, a bányászaton át, a feldolgozási technológiáig mindent megmutattak a hallgatók nagy érdeklődésre való tekintettel. Ezután SOÓS ILDIKÓ ismertette a Persányi-hegység vulkáni területét, a mátéfalvai Oldal-hegy és az alsórákosi tűzhányó példáján. Szombaton újabb hosszú utazás várt ránk. Először kis kitérőt tettünk a Hátszegi-medencében található geopark dinoszauruszos kiállítása felé, majd a Maros-völgye felé vettük az irányt, ahol az Aranyi-hegy neogén vulkanitjait mutatta be nekünk SZEMERÉDI MÁTÉ. Végül elfoglaltuk utolsó szállásunkat Déván. Vasárnap korán indultunk haza, de útközben folytattuk a Maros-völgyi utunkat a vizkai jura párnabazaltokkal és a solymosi várral. Végül Szeged érintésével visszaérkeztünk kiinduló pontunkra.

A terepgyakorlat nem jöhetett volna létre, ha nincsenek lelkes támogatóink, ezért szeretnénk nekik köszönetet mondani: Magyarhoni Földtani Társulat, Geo-Log, Mecsekérc Zrt, O&GD Central Kft., LAFARGE Cement Magyarország Kft., Parajdi Sóbánya, OLHIB Bazalt, Nagybányai Victor Gorduza Megyei Ásványtani Múzeum, Hantken Miksa Alapítvány, Eötvös Collegium.

Szeretnénk köszönetet mondani a terepgyakorlat összes vezetőjének és a szervezőnek, LANGE THOMAS, IB elnöknek is!

A terepgyakorlat kirándulásvezetőjét letölthetik az alábbi linken: <http://foldtan.hu/hu/kirandulasvezetok>

A terepgyakorlaton készült képek az alábbi linken elérhetők: <http://mfub.blogspot.com/p/iii-osszegytemi-terepgyakorlat.html>

SIMON ISTVÁN

Közletti és Geokémiai Vándorgyűlés

2018. szeptember 6–8, Szentkút

A 9. Közletti és Geokémiai Vándorgyűlést 2018-ban az ELTE TTK Földrajz- és Földtudományi Intézetéhez tartozó Közletti és Geokémiai Tanszéken működő Litoszféra Fluidum Kutató Laboratórium tagjai szervezték a Nógrád megyei Szentkúton.

„Az asztenoszféra felől az atmoszféráig” mottóval és célkitűzéssel fémjelzett konferencia lehetőséget nyújtott a geokémia területének környezetgeokémia felé való kibővítésére. A találkozó

helyszíne — Szentkút — a Nógrád-Gömör vulkáni terület szomszédságában helyezkedik el. A Litoszféra Fluidum Kutató Laboratórium kötődése a területhez több irányú, a vulkáni területen előforduló felsőköpeny és alsókéreg xenolitik tanulmányozása évek óta a fókuszunkban áll, de környezettudományi kutatásainknak is gazdag régiója a terület (városi talajok, meddőhányók vizsgálata, porok), amelyekhez geokémiai ismeretek és vizsgálati módszerek nyújtanak biztos alapot. A terepbejárást szintén e kettősség jellemezte: a vulkáni terület mellett (Sátorosi-kőfejtő, Bárna, Szilvaskő) az egykori, Salgótarján környéki bányászati (és ipari) tevékenység ma is tettenérhető nyomait (salakkúpok Pintértelepen) szintén megtekinthettük. Az előadásokat megelőzően, a kora reggeli órákban PRAKFA LVI Péter tűravezetésével ellátogathattunk a Szentkút melletti Szent László-forráshoz és tanulmányozhattuk a főbb geológiai és történeti jellegzetességeket.

A konferencia résztvevőinek és szakmai spektrumának szélesítése jegyében először nyílt lehetőség az előadásokat, illetve a posztereket angol nyelven is prezentálni. Ezzel összhangban a konferencia a plenáris eladók között vendégül látott két, Szlovákiából érkező, nemzetközileg is jegyzett kutatót (Igor BROSKA és Milan KOHUT). A hazai közzétani és geokémiai kutatások aktualitásának egyre növekvő jelentőségét jelzi a vándorgyűlés történetében rekordszámú, 100 főt meghaladó résztvevői létszám. A találkozózn nagy számban vettek részt egyetemi hallgatók (41%), fiatal kutatók (38%), akiket a konferencia tudományos bizottsága értékelt és díjazott (Legjobb Fiatal Előadói Díj: I. helyezés: TARACSÁK Zoltán, II. helyezés: PATKÓ Levente, Abbaszade, GORKHMAZ, III. helyezés: LANGE Thomas Pieter; Legjobb Poszter Díj: I. helyezés: PÁLÓS Zsófia, II. helyezés: SZABÓ Ábel, III. helyezés: OBBÁGY Gabriella). A hazai fiatal kutatók magas, nemzetközi színvonalú eredményeit és prezentációit nemcsak a zsűri értékelése, hanem a szlovákiai kollégák elismerése is egyértelműen mutatja.

A konferencia helyszínéül a Szentkúti Nemzeti Kegyhely vallásturisztikai komplexum szolgált, amely számos szakmai találkozóknak adott már helyet. A záróközvetlen elegendő befogadóképességű akár 100 fős rendezvényeknek, biztosítva a szállást, és az étkezést is.

A 2019-es jubileumi vándorgyűlés szervezését az MTA-ELTE Vulkanológiai Kutatócsoport munkatársai vállalták, amelynek helyszíne a Mátrában lesz.

SPRÁNITZ Tamás

Kalapács és sör – 1 napos terepbejárás a

2018. szeptember 22.

Eocén üledékképződési környezetek és az üledékképződést kísérő szerkezeti mozgások (szinszediment szerkezetek) nyomai a Vértes és a Gerecse területén

Szakmai vezető: KERCSMÁR Zsolt geológus, Magyar Bányászati és Földtani Szolgálat

A terepbejárás célja volt, hogy a résztvevőket megismertesse a hazai eocén rétegsor jellemző képződményeivel, a terepen megvizsgálva a leülepedési környezetekre utaló jellegzetességeket, és az egyes fáciesek egymáshoz való viszonyát. Ezen kívül a karbonátos rétegsor leülepedése és diagenéziséje közben zajló szerkezeti események által létrehozott deformációs jelenségeket is megtekinthettük.

A kirándulás első megállója a Vértes és a Gerecse egyik legjelentősebb feltárása, a Keselő-hegy eocén kőfejtője volt, ahol a

különleges rétegtani helyzetben lévő karbonátos és sziliciklasztos eocén rétegsort tekintettük meg. A legérdekesebb jelenség a Dalmát tengerparthoz hasonló fúrt és mart tengerparti sziklák és egy jelentős szerkezeti zóna mentén kialakult meredek sziklás parti megabreccsa in situ megőrződése volt. A gyors fáciesátmenetek látványos közzétani és őslénytani változatossága a gyűjtőszennvedélyt is felszínre hozta.

Második megállóként a tatabányai Kálvária-hegyen eredeti helyzetben megőrződött, eocén abráziós jelenségeket, fúrt rétegfelszíneket és vetőkarcos felszíneket, valamint vetődés mentén deformálódott karbonátos rétegeket tekintettünk meg. Terepen figyeltük meg a hidraulikus breccsásodás jelenségét és az injekciós telérek jellemzőit.

A kirándulás harmadik és negyedik megállója a Gerecse É-i részén, Bajót környékén volt. Az Északi-Gerecse eocén képződményeire jellemző erőteljes sziliciklaszt beáramlás rétegsorának megtekintése után a homokkőrétegek fölött kiépülő, üledék-plasztikus deformálódott karbonátrámpa és rámpalejtő üledékeit néztük meg a Domonkos-hegyen.

A kirándulás szakmai részét a Bajóttól É-ra, Nyergesújfalú fölött található Korall-árokban zártuk, ahol a sziliciklasztos beáramlást okozó delta medence felé eső rétegeit szemlélhettük meg, a rétegsor bázisán tömegesen áthalmozott korall- és nummuliteszmaradványokkal.

A szakmai nap végén jól esett a feltárástól alig néhány száz méterre lévő „faházban” a címben is szereplő sör és a maradék szendvicsek elfogyasztása.

KERCSMÁR Zsolt

Fermentum et Malleo

Kalapács és sör,

(ahogy az ifjúság látta)

„Ismerve a magyar nyelv egyszerűsítő jellegét, feltételezem, hogy nem sok idő elteltével a program nevéből eltűnik az „és”, és marad egy új, bár kissé szokatlan szó a légkalapács, ácskalapács, stb. mintájára a sörkalapács. Ekkor már így fog a beszélt nyelvbe illeszkedni: Ismered a sörkalapácsot? Jössz a sörkalapácsra? Mi volt a sörkalapács? Idővel kis torzulással a foglalkozások közé is beszűrődhet: sörkalap ács. Persze kérdés mit fog takarni a sörkalap, és hogyan ácsolják azt meg? Legvégül el lehetne képzelni egy kalapos ácsot, aki sört fog a kezébe.” KERCSMÁR Zsolt, terepi vezető, ezekkel a gondolatokkal zárta a szeptember 22-én első ízben megrendezésre kerülő Kalapács és Sör elnevezésű terepgyakorlatot.

A kirándulás első megállója a Vértes és a Gerecse egyik legjelentősebb feltárása, a Keselő-hegy eocén kőfejtője volt. Az éberséget biztosító, Áginak köszönhető társulati kávé és Vincze tanár úr hidegfront elleni védőitalának magunkhoz vétele után, dzsungelhez hasonló ösvényen közelítettük meg a kőfejtőt, ahol a különleges rétegtani helyzetben lévő karbonátos és sziliciklasztos eocén rétegsort tekintettük meg. A legérdekesebb jelenség a Dalmát tengerparthoz hasonló fúrt és mart tengerparti sziklák és egy jelentős szerkezeti zóna mentén kialakult meredek sziklás parti megabreccsa in situ megőrződése volt. A gyors fácies átmenetek látványos közzétani és őslénytani változatossága a gyűjtőszennvedélyt is felszínre hozta.

Második megállóként a tatabányai Kálvária-hegyen eredeti helyzetben megőrződött, eocén abráziós jelenségeket, fúrt rétegfelszíneket és vetőkarcos felszíneket, valamint vetődés mentén deformálódott karbonátos rétegeket tekintettünk meg. Terepen figyeltük meg a hidraulikus breccsásodás jelenségét és az injekciós telérek jellemzőit.

A kirándulás harmadik és negyedik megállója a Gerecse É-i részén, Bajót környékén volt. Az Északi-Gerecse eocén képződményeire jellemző erőteljes sziliciklaszt beáramlás rétegsorának megtekintése után a homokkő rétegek fölött kiépülő, üledék plasztikusan deformálódott karbonát rámpa és rámpalejtő üledékeit néztük meg a Domonkos-hegyen.

A kirándulás szakmai részét a Bajóttól É-ra, Nyergesújfalu fölött található Korall-árokban zártuk, ahol a sziliciklasztos beáramlást okozó delta medence felé eső rétegeit szemlélhettük meg, a rétegsor bázisán tömegesen áthalmozott korall- és nummuliteszmaradványokkal.

A gyakorlati feladatokon kívül a terepgyakorlat során a résztvevőknek lehetőség adódott szebbnél szebb nummuliteszek, kagylók, csigák és korallvázak gyűjtésére is. A nap végén kötetlen sörözésre került sor a helyi italmérőben. Reméljük, hogy a következő sörért még többen ragadunk kalapácsot!

SIMON István

Geotóp napok a Balaton-felvidéken: élménytúrák a múlt és jelen ösvényein

A Balaton-felvidéki Nemzeti Park négy helyszínén a Keszthelyi-hegység bazaltutcaja, a pulai krátertől különleges egykori élővilága, egy európai szinten is egyedülálló őskori földfestékbánya, és a Tapolcai-medence vulkáni tanúhegyeinek két gyöngyszeme ejtette ámulatba a természet szerelmeseit. Ennek sorában két túrát jelen beszámoló írója vezetett, az első napon 24 érdeklődőnek, a második alkalommal 45 főnek.

Geotúra Lovastól Felsőörsig 2018. október 13.

Az őskori festékbánya felfedező geotúrán két szenzációs, európai szinten is kimagasló földtani és kultúrtörténeti időkaput nyitottunk ki: a Felsőörs határában található Forrás-hegyi Geológiai-tanösvényt, amely 2014-ben az Év Földtani Értéke címet nyerte el a Bakony-Balaton UNESCO Geoparkban, és a Lovasi őskori festékbányát, amelyből olyan korú és tartalmú leletanyag került elő, amire legközelebb csak az afrikai kontinensen van példa!

Ezúttal nemcsak geotúráztunk: KASZA Katalin régész beinvitált minket a Lovas egyik pincéjében berendezett mini kiállításra, ahol megnézhattuk a földfesték-bányászok agancs-és csontszerzőségeit, majd az időkapuzula egy 11 750 évvel ezelőtt létező bányában dobott ki minket néhány percre. A múltban találtuk magunkat, kénytelenek voltunk földfestéket keverni, majd ősi rítus szerint maszkot is festettünk a sikeres vadászat érdekében.

Ezzel még nem értek véget megpróbáltatásaink: a Forrás-hegyi geológiai tanösvényen az Idő mélységes kútjának nagyságrendekkel mélyebben levő gyűrűjébe hatoltunk be: virtuális bűvármerülést végzünk a 240–220 millió évvel ezelőtt itt hullámozó Tethys-tenger vizébe, ahol egy sor izgalmas élőlény úszott velünk szembe, vagy tapadt a víz alatti sziklákra, és étellel összeegyeztethetetlen víz alatti és szárazföldi vulkánkitörésekkel is számolnunk kellett.

Saját „szülőfalujában” képzeletben együtt merültünk és vadásztunk az Év Ősmerüléseivel: a *Balatonites* Balatonicus nevű, csigaházaz lábfejével, melynek mérnöki bravúrral megtervezett „lakóházai” ezen a helyen fordultak ki az ország legrégebbi geológiai feltárásiának fehér szikláinak közül.

Geotúránk zárásaként Felsőörs szívében, a méltán híres „vörös templomnál” tettük tiszteletünket, amely kultúrtörténeti jelentőségén túl (erről is ejtettünk néhány szót), meghökkentő látványt nyújtó „kőzettani trónuson” ül.

Az állomások között tudatosan jártuk az Idő Ösvényét: odafelé

240 millió évet fiatalodtunk, visszafelé pedig 240 millió évet öregedtünk a vadregényes szurdokvölgyben fölöttünk magasodó sziklafalak jóvoltából.

„Duplavulkános” bazalttúra: Szent György-hegy és Haláp-hegy 2018. október 14.

Szüretre időzített duplavulkános geotúránkon duplán élveztük az élet és a vulkánok „habos oldalát”: a hajdan tüzes lávát ontó, mára tüzes borokat termő szőlőhegyekké szelődült vulkánjaink legszebb gyöngyszemein, a Szent György-hegy gallérján és a Haláp tetején gyönyörködhattunk a megindítóan szép panorámában.

A Szent György-hegyen — rendhagyó módon — nem a csúcs meghódítása volt a cél. A „bazaltsapka” alatt sétáltuk körbe a hegytetőt, miközben átélhettük a szőlőhegyi forgószínpad lélegzetelállító valóságát: szakaszról-szakaszra más panorama tárult elénk. Sorra jártuk az oroszlánfejet ábrázoló domborművéről elnevezett forrást, a Tarányi-présházat, a Lengyel-kápolnát. A félősebbek borzonghattak az elhagyatott, kísértetjárta hírből álló Ify-kápolnánál. E kultúrtörténeti ékköveket olyan fenséges eleganciával hordozza a hegy, mint egy vulkánistennő nyakán a gyöngysort.

A két vulkán csodálatos, egymástól teljesen különböző formakincsét is felfedezhettük: A Szent György hegyen a térség talán legszebben kifejlődött bazaltorgonáinak oszlopcsnoka állt őrt közvetlenül az ösvény mellett, és két ritkaságszámba menő, bazaltban kialakult barlangüreget is felkerestünk. A Haláp bányaudvarában a vízszintesen, ferdén benyomult lávatestek olyan látványt nyújtottak, mint az óriások kötegbe fogott ceruzái. Vulkántúránk küldetése volt, hogy megmozdítsuk a negyedik dimenziót: magát az Időt, melynek szárnyán visszarepültünk a Balaton-felvidéki robbanásos vulkánosság 3–4 millió évvel ezelőtti forró és mozgalmas világába!

Míndezzel egy időben átadtuk magunkat a pillanat varázslának: a Haláp oldalában túratársaink egy része megkóstolta a hegy levét.

A geotúrákon CSERNY Tibor által készített fényképalbumok az alábbi linken érhetők el:

181013_Lovas_Felsőörs

<https://photos.google.com/share/AF1QipNP04VYK4D2yQd4BOUsTsTnvUgs4EXoVo3fHhV8fcPFWQ9VX14cE2xZF0oARq-VBQ?key=U25hSTVzaWNQVTgzTWRTUy1VZlJuXzh2OWtEb1BB>

181014_Szentgyörgy-hegy_Haláp

https://photos.google.com/share/AF1QipMzyB4Rm7Znkbjtlpp_WZmg_10SsjRjifAL0K3YQnHM6UeSmIehRpoozUJ9nJYz1A?key=MmdOVjYwckxYTmhSTlo4by1oVElCbnlPeWdLU113

“Mit málló köre nem bízol:
mintázd meg levegőből.
Van néha olyan pillanat
mely kilóg az időből,”

Köszönjük a résztvevőknek, aki ezt a WEÖRES Sándor idézetet küldte, és a közös élményt mindenkinek, aki velünk tartott!

SÁRDY Julianna
geotúra szakvezető

Székelgyörföldi Geológustalálkozó

Husadik alkalommal tartottak székelgyörföldi geológustalálkozót 2018. október 26–27. között Sepsiszentgyörgyön. A résztvevők — kutatók, egyetemi tanárok és egyetemi hallgatók — erdővidéki

tanulmányi kiránduláson is részt vettek, a fórumon hazaiak és határon túliak mutatták be kutatási eredményeiket.

A mostani jubileumi rendezvényen számos fiatal geológus és szakmájában otthonosan mozgó kutató sorakozott fel az ünneplők mögé. A pénteki szakmai kiránduláson Előpatak ásványvízvilágával, az árapataki Retkes-árok elképesztően gazdag pliocén kori kövületlelőhellyel és annak feltárásával ismerkedtek. Őslénytan nélkül nincs geológia, ezért nézték meg az Erdővidék Múzeumban kiállított gumós fogú őselefánt (masztodon) maradványát, az utóbbi évszázad egyik legmutatósbab fosszíliaját, amelyet a térségben találtak. Megtekintették a bodvaji vaskohót mint ipartörténeti emléket, gyűjteményüket az ott előforduló dobostortapállal gazdagíthatták.

Szombaton a Székely Nemzeti Múzeumban elhangzottak a Székelyföld földtani kutatását taglaló előadások. E sorok írója is köszöntötte a vendégeket, név szerint felsorolva azokat a geológusokat, akik Háromszéken dolgoztak, ide kötődtek/kötődnek, és hozzájárultak a vidék földtani megismeréséhez. Köszöntőt mondott BAKSA Csaba, az idén 170 éves Magyarhoni Földtani Társulat exelnöke, SZABÓ Csaba, a budapesti Eötvös Loránd Tudományegyetem Kőzettan–Geokémiai Tanszékének docense, VINCZE Péter, a magyar Agrárminisztérium Nemzeti parki és Tájvédelmi osztályának munkatársa, valamint SÜMEGI Pál, a Szegedi Tudományegyetem tanszékvezető tanára.

A térségünkhöz kapcsolódó dolgozatok közül megemlíthető SÜMEGI professzor csoportjának munkája: kutatásuk — kapcsolódva a régészethez — érdekesítő módon rajzolta meg Erdély holocénbeli környezettörténetét, hangsúlyozva: a további kutatások érdekében a geológusoknak össze kell fogniuk régészekkel, biológusokkal. TAMÁS Sándor megyei tanács-elnök és BOÉR Hunor muzeológus közös tanulmányát a Szent Anna-tó térképi megjelenítéséről utóbbi mutatta be.

A Csomád legújabb vulkanológiai kutatásairól KARÁTSÓN Dávid szólt, ismertette fejlődéstörténetének magmaprodukciónak periódusait kálium–argon koradatok és vulkáni termékek mennyiségi vizsgálata alapján. Szentkeresztbányai MIHÁLY István saját kutatásai és mérései alapján rajzolta meg a Szent Anna-tó fenékrádját, mélységmérési térképét, rögzítve, hogy a tó legnagyobb mélysége 7–7,2 m között ingadozik.

A sepsiszentgyörgyi KOVÁCS J. Szilamér Székelyföld feltárára váró szénhidrogénkészleteiről beszélt, míg UNGER Zoltán egyetemi docens kiemelte, a metánhidrátnak jelentős szerepe van az Erdélyi-medence gázainak képződésében. PAPUCS András a Rétyi Nyír keletkezésének egy változatáról értekezett, RUSZ Otília Sepsiszentgyörgy éghajlati jellemzőit mutatta be hivatalos meteorológiai adatok alapján, a Szászrégenből érkező SZABÓ Artúr amatőr kutató a Lemhény vidékén talált kövült fatörzsekről számolt be. SILYE Loránd, a Kolozsvári Egyetem Geológiai Intézetének munkatársa az erdélyi magyar tannyelvű, egyetemi szintű geológusképzés jelenét és jövőjét ecsetelte. Az elhangzott mintegy huszonöt tudományos előadásban még szó esett a Persányi-hegységről, érdekes hazai parányőslénytani vizsgálatokról, a Föld éghajlatára veszélyes, ipari eredetű szén-dioxid föld alatti geológiai tárolókban történő hosszú távú/végleges raktározási lehetőségeiről, a paradisi kős nyersanyag-kutatási jelentőségéről. A Csíkbán élő PÁSZTOHY Zoltán egy Marosfőn felfedezett, megkövült őskori trilobita-leletet (háromkarójú ősrák) mutatott be.

A találkozó végén SZAKÁCS Sándor geológus-vulkanológus, a kolozsvári Babeş–Bolyai Tudományegyetem és a Sapientia tudományegyetem nyugalmazott tanárának felvetésére körvonalazódott, hogy sajátos jellege miatt folytatni kell a székelyföldi geológustalálkozókat, meg kell tartani azok tudományos jellegét.

A találkozóon megemlékeztek az eltávozottakról is: Barót temetőjében a barlangkutató, geológus DÉNES István síremlékére helyeztek virágot, Sepsiszentgyörgyön pedig LÁSZLÓ Attila geológus, egyetemi tanár sírját koszorúzták meg. A huszadik találkozó szervezését a sepsiszentgyörgyi Sikló Egyesület, személyesen PAPUCS András és a baróti DÉNES Réka vállalta fel. A résztvevők arról is határoztak, hogy jövőre Szovátán tartják a Székelyföldi Geológustalálkozót.

A hír megjelent a „Háromszék” független napilapban, Sepsiszentgyörgyön, 2018. október 31.-én.

A rendezvényen CSERNY Tibor által készített fényképek elérhetők az alábbi linken:

https://photos.google.com/share/AF1QipOWUDn_s_Sv6GfyEgg2TUf-IeSYLd7qLreP9nSH_XeWvHz5pYpxKohod2YSj-CsV_Q?key=bDB6YUadU50V1RTeWgtNjRKVEpTWE1oRjFPbV13

KISGYÖRGY Zoltán

Kókay Terepi napok

2018. november 9–10.

Az elmúlt évekhez hasonlóan az Általános Földtani Szakosztály és az MTA X. osztály Szedimentológiai Albizottsága 2018 őszén is megrendezte közös őszi terepbejárását. A Terepi napokat november 9–10-én tartottuk a Mecsekben. A rendezvényen 33 fő vett részt.

A terepbejárás szakmai célkitűzése, hogy a különböző korú és diagenetikus történetű kőzetek esetében összehasonlítsuk a tektonikus és üledékes eredetű deformációkat, azok elkülönítésére vonatkozó kritériumokat állítsunk fel. Az összehasonlítás és elkülönítés céljából olyan karbonátos és törmeléken üledékeket tanulmányoztunk, amelyek geodinamikai keletkezési környezete vagy diagenézis alatti fejlődéstörténete lehetővé tette mindkét deformáció- típus megjelenését.

A szakosztályi kirándulások hagyományaihoz híven a terepbejárás elsődleges célja terepi konzultáció volt, amely nem kizárólag az adott helyszínre vonatkozó kész eredmények bemutatására, hanem a látott jelenségek és okaik részletekbe menő közös megvitatására koncentrált.

A szakosztály vezetősége elfogadva a korábbi vezetőség javaslatát, a Terepi napoknak ettől kezdve a Kókay Terepi Napok nevet adja a Magyar Állami Földtani Intézet kiváló, geológus nemzedékek hosszú sorának számos értékes terepi konzultációt nyújtó geológusáról KÓKAY Józsefről.

A szállásul választott Űszögi Batthyány kastélyban három előadás is elhangzott a kirándulás első napjának estjén, a terepi konzultációkat követően. Ezek részben a terepi tapasztalatok illusztrálására, további megvitatására szolgáltak, részben egyéb helyszínek esettanulmányait mutatták be.

KONRÁD Gyula: Szinszediment deformációk a Misinai Formáció csoportban

FODOR László, SZTANÓ Orsolya, KÖVÉR Szilvia: A tektonikus üledékes kréta deformációs elemek a Gerecsében: érvek, ellenérvek és geodinamikai következmények

ORAVECZ Éva, KÖVÉR Szilvia, FODOR László, MÁRTONNÉ SZALAY Emőke: Korai deformációs szerkezetek a középső-jura Bükkösdérci Mészköben.

A terepbejárás megállóit az alábbiak voltak, zárójelben a feltárás bemutatkozó vezetője:

Bükkösd, Ny-i kőfejtő — középső-triász Zuhányai Mészkö — az iszapcsúszás átmeneti formáinak megtekintése a párhuzamosan

rétegzett márgaközös mészkőtől a csuszamlási redőkön át az intraklasztos mészkőig (KONRÁD Gyula)

Komló–Mecsekjányosi — középső-miocén Tekerési Slír — tektonikus és csuszamlási redők (SEBE Kriszta)

Pécs–Tettye — középső-triász Lapi Mészkő (Wellenkalk) — csuszamlások és/vagy tektonikus deformációk (KONRÁD Gyula)

Pécs, Hunyadi/Demokrácia úti kőfejtő — középső-triász Lapi Mészkő (Wellenkalk) — csuszamlások és/vagy tektonikus deformációk (KONRÁD Gyula)

Kovácsszénája, Herman Ottó-tó gátjánál — szarmata Tinnye Mészkő — konvolút szint (csuszamlások) sekélyvízi „lagúnaüledékben” (SEBE Kriszta)

Szulimán, homokbánya — pannóniai aleurit-finomhomok — gravitációs mozgáshoz kapcsolódó deformációk (SZTANÓ Orsolya)

A terepbejáráson Lantos Zoltán által készített fényképek az alábbi linken tekinthetők meg: https://www.facebook.com/media/set/?set=ms.c.eJxJtENRDEIwzY6ASk91~%3B%3BXClv1ZkR0vVoABTRXB~_OoCZdQD4BSFmQTtuAHvxQJpTqJLXMVJZaeYs7A9MtKXgXdRkZbMu7TBZgAYaz9FS1Z8Ks~%3BBRqTu9TPX6wN9SzM2.bps.a.1911531275610043&type=1

MAROS Gyula

Földtudományos forgatag

2018. november 10–11.

A Magyarhoni Földtani Társulat jubileumi, tízedik Földtudományos forgatagát, a Magyar Természettudományi Múzeumban, november 10–11-én rendeztük meg. Elsősorban hagyományos programokkal készültünk, de mindenképpen szeretnénk volna meglepni a nagyközönséget valami újdonsággal is. Ezért idén először meghirdettük a geosüti sütőversenyt, amelyre kiállítók és látogatók egyaránt nevezhetek.

Már péntek délután elkezdődött a sürgés-forgás a standok kialakításával a múzeum kupolacsarnokában és a belső kiállítócsarnokban. Több, mint harminc kiállító hozta el különleges berendezéseit, izgalmas játékaikat, és foglalkoztató eszközeit.

Eljött az Agrárminisztérium Nemzeti Parki és Tájvédelmi Főosztálya, az ANZO-Perlit Kft., a Bakonyi Természettudományi Múzeum, a Balaton-felvidéki Nemzeti Park Igazgatóság, a BIOCENTRUM Kft., a Bükk Nemzeti Park Igazgatóság Ipolytarnóci Ősmeradványok Természettudományi Területe, az ELTE Természettudományi Múzeuma, a Térképtudományi és Geoinformatikai Tanszéke, az Eötvös Loránd University Student Chapter of the Society of Economic Geologists, az Eszterházy Károly Egyetem, Földrajzi és Környezettudományi Intézete, a Geo-Log Kft., a Kiskunsági Nemzeti Park Igazgatóság, a Kuny Domokos Múzeum, a Magyar Bányászati és Földtani Szolgálat, a Magyar Földmérési Térképészeti és Távérzékelési Társaság, a Magyar Geofizikusok Egyesülete, a Magyar Karszt- és Barlangkutató Társulat, a Magyar Meteorológiai Társaság, a Magyar Honvédség Geoinformációs Szolgálat, az Országos Meteorológia Szolgálat, az ELTE Meteorológiai Tanszéke, Magyar Természettudományi Múzeum Ásvány- és Kőzettára, Őslénytani és Földtani Tára, Mátra Múzeuma (Gyöngyös), a Magyar Talajtani Társaság, az MFT Mérnökgeológiai és Környezettudományi Szakosztálya, a BME Geotechnika és Mérnökgeológia Tanszéke, a Miskolci Egyetem, Műszaki Földtudományi Kara, a MOL Nyrt, az MTA Csillagászati és Földtudományi Kutatóközpont Földtani és Geokémiai Intézete, valamint Geodéziai és Geofizikai Intézete, a Novohrad–Nógrád Geopark Kft., a Pásztói Múzeum, Termesztudomany.hu – Tudományos Filmműhely és az Utazó Planetárium Kft.

A szombat délelőtti megnyitón a Forgatag látogatóit, résztvevőit és a sajtó képviselőit a kupolacsarnokban MEDZIHRADESKY Zsófia főigazgató-helyettes asszony köszöntötte a házigazda nevében, és megnyitotta a rendezvényt. Ez után BUDAI Tamás MFT elnök emlékezett meg az első Forgatag megrendezésével kapcsolatban a Föld Nemzetközi éve 2008 célkitűzéseiről, és azok aktualitásáról. FELKERNÉ KÓTHAY Klára röviden beszélt az „Év ásványa”, „Év ősmaradványa” és „Év ásványkincse” program 2019. évi kiválasztottjairól, a galenitről, a csak lányomáról ismert hazai dínóról a *Komlosaurus*ról, és az építészetben közkedvelt ásványkincsünkről, a mészkőről. NEMERKÉNYI Zsombor pedig a Magyarország Nemzeti Atlasza sorozat nem rég elkészült Természeti környezet c. kötetét mutatta be röviden.

A kiállítócsarnokok hamarosan megteltek látogatókkal, különösen sok iskoláscsoport érkezett, a szombati munkanap miatt. A kiállítók nagy odaadással és lelkesedéssel foglalkoztak az iskolásokkal, a családok felnőttek és gyerekeikkel, kinek-kinek a maga tudásához mérve az átadható élményeket, ismereteket. Minden standnál volt interaktív játék, kvíz, mikroszkóp vagy egyéb bemutató eszköz, műszer, térkép, poszter, színező, megtapogatni való ásvány, kőzet, ősmaradvány és sok-sok ajándék.

A látogatók a következő ismeretterjesztő előadásokat hallgathatták meg a Múzeum Semsey termében.

Szombaton

NEMERKÉNYI Zsombor (MTA CSFK, FTI): A Magyarország Nemzeti Atlaszának új kiadásában megjelent Természeti környezet c. kötet bemutatása

PAPP Gábor (MTM): Bűvös kockák a bányából – Az év ásványa, a fluorit

LEÉL-ŐSSY Szabolcs (ELTE): Kirgizisztán hegyein és barlangjaiban

PRAKALVI Péter (MBFSZ): Földtudományi értékek tárháza a Novohrad–Nógrád Geopark

PÁLFY József (ELTE): Gyors klímaváltozások sok millió évvel ezelőtt

HIR János (Pásztói Múzeum): Barangolás Görögország hegyvidékein

TAKÁCS József (V-PEARL): Mitől színesek a drágakövek?

BARTA Veronika (MTA CSFK GGI): Új eszköz Földünk kozmikus védelmének szolgálatában

Vasárnap

FÖZY István (MTM): Nevezetes ősmaradványok: a Szent László pénze, a Kárpátok sárkánya és a triász tengeralattjárója

KOVÁCS István János (MTA CSFK): Földrengés a lemeztektonikában

PRAKALVI Péter (MBFSZ): Vízet nyelő és füstöt okádó „lyukak” a felszínen

ERŐSS Anita (ELTE): Rejtett természeti kincseink a talpunk alatt

KERCSMÁR Zsolt (MBFSZ): Csodálatos földtörténet

SZARKA László (MTA CSFK): Környezetbiztonsági kihívások — földtudományi szemmel

Az Utazó Planetárium az idén minden eddigénél nagyobb kupolával érkezett, és a kicsiket és a nagyokat új bemutatókkal örvendeztette meg:

A Fény

Utazás a bolygók csodálatos világába

Két kis üveglencse - A távcsövek csodálatos világa

Kozmikus eredetünk felfedezése

Csapdába ejtett csillagfény: A modern távcsövek világa

Földtől az Univerzum határáig – utazás a végtelenbe és még tovább...

Élő csillagunk, a Nap
Napszúrás – Életet adó csillagunk és az űridőjárás rejtelmek
Europe to the Stars – Európai csillagászat
A Naprendszer felfedezése

A korábbi évekhez hasonlóan, mindkét napon vetítettünk ismeretterjesztő filmeket. Szombaton hazánk nemzeti parkjainak csodáit ismerhették meg az érdeklődők, vasárnap pedig a Természetfilm.hu egyesület izgalmas filmjeit láthattuk:

Szombat

Korhadó múlt, porladó jövő? — A bükkábrányi ősciprusok
Az első — A Hortobágyi Nemzeti Park
Találkozások térben és időben — A Duna–Ipoly Nemzeti Park
A gyöngyszem — Az Aggteleki Nemzeti Park
Vízjárta puszták vidékén — A Körös–Maros Nemzeti Park
Fennsík az ország tetején — Bükki Nemzeti Park
Dinoszauruszok és vadászaik
A magyar tenger mellékén — A Balaton-felvidéki Nemzeti Park
A vadludak útján — A Fertő–Hanság Nemzeti Park
Táj és ember — Az Órségi Nemzeti Park
Az élő vizek partja — A Duna–Dráva Nemzeti Park
A homok és a szik birodalma — Kiskunsági Nemzeti Park

Vasárnap

A Nagy Fafilm
Papagáj expedíció Amazóniában
A kőbaltás ember 1. — Érdi medvevadászok
A kőbaltás ember 2. — Samu vacsorája
Budapest Inferno – A Molnár János-barlang titka
A dunavirág mentőakció
Üzenet a palackban, avagy a PET Kalózkodás hivatalos története

A vasárnap délután fő attrakciója a geosütitű verseny eredményhirdetése volt.

A pályázók 5 kategóriában nevezhettek:

1. 10 éves a Földtudományos forgatag
2. Az év ásványa, a fluorit
3. Az év ősmaradványa, a *Balatonites*
4. Kontinens-kontinens kollízió
5. A Burgess-pala faunája

Minden kategóriában érkeztek ötletes, látványos, és — amint később kiderült — izletes pályaművek, amelyek egyaránt elkápráztatták a zsűri tagjait és a közönséget.

A szerencsés pályázó a Burgess pala faunája c. témájú műalkotással nyerte el „Az év geocukrása” kitüntetést, és egy hatalmas vándorkupát.

A standokon hely álló lelkes kiállítói csapat a társulati büfében frissíthette fel magát szendvicsekkel, kávéval, teával, ásványvízzel, gyümölcssel és édességgel. A forgatag hangulatát és nyüzsgő letét CSERNY Tibor fotói illusztrálják, amelyek az alábbi linken érhetők el: https://photos.google.com/share/AF1QipM7NH0CoNeFn202nJgYJr4cvMSZ9ZvFnVZ6ctJs-DxH7Ye7_jAOvfmaitMtQCYM1Yw?key=S21sSVdPWwxFQ2Jza2lmcHk5NDdtZGQ2OExpMVVn

A kétnapos rendezvény látogatottsága a tavalyinál picivel alacsonyabb volt a szombati munkanap miatt. Mintegy 2200 fő érkezett fizetett belépővel, kb. 150 meghívott vendég jött, a kiállítói standokon pedig legalább 250 fő dolgozott. A rendezvény több országos és helyi írott sajtóban, illetve médiában kapott nyilvánosságot.

KRIVÁNNÉ HORVÁTH Ágnes

A Bodai Agyagkő Formáció (BAF) előadói nap

2018. november 14, Pécs

A nagy aktivitású radioaktív hulladékok potenciális befogadó képződményének, a nyugat-mecseki Bodai Agyagkő Formáció (továbbiakban BAF) legújabb (2016–2018) földtani kutatási eredményeinek a bemutatására a pécsi MTA-székházban került sor. A rendezvény a Magyarhoni Földtani Társulat Dél-Dunántúli Területi Szervezete, az MTA Pécsi Akadémiai Bizottság X. sz. Föld- és Környezettudományok Szakbizottság Földtani és Bányászati Munkabizottsága és a Radioaktív Hulladékokat Kezelő Kft. közös szervezésében valósult meg 106 fő regisztrált résztvevővel, 7 cég támogatásával.

15 előadó 13 előadásban foglalta össze azt a sokrétű, jelentős háttér munkát igénylő terepi, mérési, laboratóriumi és adatfeldolgozó munkát, amely az elmúlt 3 évben a BAF kutatási területén zajlott. A geomorfológiai, földtani térképezési, mintázási, magdokumentálási munkák, felszíni szeizmikus, lyukgeofizikai, pakkeres hidraulikai, hidrorépesztéses és laboratóriumi vizsgálatok eredményeit két délelőtti, és egy délutáni előadói szekcióban mutatták be az érdeklődőknek.

A bevezető előadások a BAF kutatásához kapcsolódóan érintették a mélységi geológiai tárolók kutatásának tudományos, technológiai, társadalmi és politikai kihívásait, a megvalósításukra irányuló koncepció kialakulásának történetét, az azt meghatározó nemzetközi előírásokat és összefoglalták a magyarországi gyakorlatot, a legutóbbi kutatási szakasz munkáit, fontosabb eredményeit, valamint ismertették a tervezett folytatást. Szó esett a potenciális tárolóterés közelében korábbiakban kialakított uránbányászati üregrendszer jövőben várható geomechanikai, hidraulikai hatásainak vizsgálatáról, a tervezett radioaktív hulladéklerakó felszíni telephelyének kijelölésére végzett geomorfológiai és földtani szempontú kockázatelemzésről. Több előadás foglalkozott a kutatófúrásokban kivitelezett helyszíni mérésekkel és ezek értelmezési eredményeivel, melyek között speciális, ritkábban végzett lyukgeofizikai méréseket (akusztikus lyukfaltelevízió, spektrál gamma, gerjesztett polarizáció, nukleáris mágneses rezonancia) is bemutattak. Három előadás szólt az archív és új magfúrások magjainak földtani–tektonikai, geotechnikai dokumentálásából, laborvizsgálataiból származó rétegtani, közettani, geokémiai ismeretek áttekintéséről. Az utolsó szekcióban pedig a BAF kutatási terület földtani, geodinamikai modelljét megalapozó földtani–szerkezeti vizsgálatok és a késő-miocéntől máig tartó neotektonikai folyamatok ismertetésére került sor.

Az első blokkot követően egy frissítő kávé- és pogácsaszünettel, a második blokk után egy jóízű ebéddel láttuk vendégül a hallgatóságot. Örömteli volt számunkra és jelezte a téma iránti érdeklődést, hogy a társaság szinte teljes létszámban kitartott a délutáni utolsó előadás végéig és a napot lezáró összegzésig.

Mivel egyre nehezebb szponzorokat, támogatókat találni a rendezvényekhez, ezért a korábbi gyakorlattal ellentétben szükségesnek és célszerűnek bizonyult regisztrációs díjat kérni a résztvevőktől a felmerülő költségek finanszírozására, hogy ez lehetőség szerint ne terhelje szakmai társulatunk költségvetését.

Az utóbbi évek tapasztalatai alapján úgy véljük, hogy a vidéki területi szervezetek életében a több kisebb szakmai rendezvény helyett hatékonyabb és sikeresebb évente 1–2 nagyobb, régióközponti előadói napot, konferenciát szervezni a térséget érintő jelentősebb projektekhez, kiválasztott témakörökhöz kapcsolódóan.

A rendezvény előadásaiból kiadvány is készül, amelyet mind a 106 résztvevő meg fog kapni.

A rendezvény nem valósulhatott volna meg a Geo-Log Környezetvédelmi és Geofizikai Kft., a GEOMEGA Földtani és Környezetvédelmi Kutató-Szolgáltató Kft., a Golder Associates (Magyarország) Zrt., a Kőmérő Műszaki, Tudományos, Kutató-Fejlesztő és Szolgáltató Kft., a MECSEKÉRC Környezetvédelmi Zrt., a „MÉRCE” Szolgáltató Bt., valamint a ROTAQUA Geológiai-, Bányászati Kutató Mélyfúró Kft. társfinanszírozása nélkül. Támogatásukat ezúton is köszönjük!

HAMOS GÁBOR

NosztalGEO 2018: „Fókuszban a pre-neogén aljzat”

Az MFT Alföldi Területi Szervezetének legnagyobb szabású éves rendezvényét, a NosztalGEO-t 2018. november 16-án hetedik alkalommal rendeztük meg Szegeden a Kormányhivatal épületében. Az elmúlt esztendő szép és emlékezetes évfordulóit megtartva az elmúlt esztendőben lépésről lépésre „mélyültünk el a geológiában”, azaz időben és mélységben haladva nagyobb egységeket vettünk górcső alá mind elméleti, mind gyakorlati szempontból. Két éve a Pannon-tó feltöltődésében szerepet játszó üledékes fáciesek, üledékes kőzetesetek és természetesen a bennük felhalmozódott szénhidrogéntelemek voltak fókuszban. 2017-ben az elmúlt időszakban talán kevesebb figyelmet kapott alföldi középső- és alsó-miocén képződményekről, új/régi eredményeiről hallgathattunk meg előadásokat. 2018-ban, korban tovább haladva, tovább mélyülve (egyre korosabbak leszünk!) az aljzati, Preneogén képződményekről, azok új elméleti, illetve gyakorlati eredményeiről szólt a rendezvény nem csak szokványos megközelítésében. A vidéki helyszín ellenére rendezvényünket a korábbi évekhez hasonlóan kiemelt érdeklődés övezte: a résztvevők száma 95 fő volt.

Az előadónapot SZANYI János (elnök, Alföldi Területi Szervezet) nyitotta meg. A rövid megnyitó részeként köszöntöttük azokat a jelenlévő és már régebb óta fiatal tagtársainkat, akik kerek évfordulót ünnepelnek 2018-ban, legyen szó akár életkor, akár tagsági viszony vonatkozásában. Köszöntöttük továbbá azon tagtársainkat is, akik ebben az évben valamely Földtani Társulati elismerésben részesültek. A megnyitót követően a délelőtti szekcióban 5 előadás hangzott el. Az nyitó szakmai előadást CSONTOS László (MOL Nyrt.) tartotta meg az aljzattal, aljzatszóval kapcsolatos új gondolatokról, lehetőségekről. Ezt GRENERCZY Gyula geofizikus kolléga (Geo-Sentinel) előadása követte, amely alapján nagy távolságból, úrgéodéziai eszközök alkalmazásával tanulmányozhattuk az aljzati kőzetegységek recens mozgásait. Rövid szünet után M. TÓTH Tivadar (Szegedi Egyetem) előadásának segítségével a kőzetek világa felől közelítettük meg a metamorf paleozoos aljzatos, az aljzati repedésrendszereket, ami érdekes párhuzamos gondolatokat és lehetőségeket vetett fel a korábban elhangzott nagytektonikai előadással. A délelőtti negyedik előadását SZILI Györgyné tartotta meg az ismert metamorf aljzati képződmények és a litoszféra lemezek mozgásainak kapcsolatairól. Az ebéd előtti utolsó előadást SZENTGYÖRGYI Károly tartotta az Alföldön ismert kréta képződmények összefoglaló bemutatásáról. A délelőtti szekciót követően a hagyományos halászlé, túrócsusza ebéd következett, mely egyben a sokak által várt személyes találkozók, élénk beszélgetések mellett zajlott, és amely az egyik igen fontos része a NosztalGEO rendezvénynek.

A délutáni szekcióban további öt előadás megtartására került sor. A dedikáltan egy elméleti és egy gyakorlati területen tárgyalt aljzati képződmények közül a délutáni szekció első két előadása a

Battonya környéki gránitos aljzati képződmények új kutatási eredményeiről szólt, ÁDÁM László (Mannvit Kft.) és KOROKNAI Balázs (Geometa Kft.) tolmácsolásában. A délután harmadik előadása során átrándultunk a mezozoikumba. GARAGULY István (Szegedi Egyetem) a Szegedi-medence területén, középső-triász karbonátos képződmények diagenetikai eseményeinek témakörében végzett kutatómunka eredményeit mutatta be. A délután egyik kiemelt előadója a kerek évfordulóját ünneplő VETŐ István volt, aki az aljzati és más képződmények geokémiai eredményeiről tartotta előadását, valamint lepte meg a hallgatóságát azzal, hogy elérhetővé teszi-tette a geokémia területén végzett sok évtizedes munkájának az adatait és eredményeit. A szakmai program utolsó előadását KISS Balázs (MOL Nyrt.) tartotta meg a repedezett aljzati képződmények köré font gondolatainak megosztásával.

A szakmai nap lehetőséget biztosított kötetlen beszélgetésekre, az előadásokkal kapcsolatos kérdések megvitatására. A résztvevők összetétele alapján elmondhatjuk, hogy változatlanul sikerült összehozni a „már régóta fiatal” (nyugdíjas, senior kutató) kollégákat a „még nem olyan régóta fiatal” szaktársakkal (fiatal szakemberek, kutatók, egyetemi hallgatók). Rendezvényünket felsőoktatási kutatóhelyek (Debreceni Egyetem, Eötvös Loránd Tudományegyetem, Miskolci Egyetem, Szegedi Tudományegyetem), állami szakszolgálat (Magyar Bányászati és Földtani Szolgálat), ipari társaságok (MOL Nyrt., Mannvit Kft., Geometa Kft., Mecsekérc Kft., Oil & Gas Development Kft., RAG Hungary Kft., Sand Hill Petroleum, TDE Services) képviselői egyaránt megtisztelték, lehetőséget teremtve a kutatási, fejlesztési és innovációs kapcsolatok bővítésére. Reményeink szerint hasonló széles körben találkozunk jövőre a nyolcadik algyői NosztalGEO-n! Programjaink megvalósításához támogatást szívesen fogadunk. Az Alföldi Területi Szervezet (al)számla száma: 10200201-28610746-00000000 (K&H Bank).

SZANYI JÁNOS, KISS KÁROLY

„Szenek Másként” rövidkurzus Miskolcon

November 19–21.

A rövidkurzusra az NTP-18-SZAKKOLL pályázatban nyertes Texpress projekt keretében került sor.

A háromnapos rendezvényt a Természeti Erőforrások Kutatása és Hasznosítása Szakkollégium mellett a ME MFK Kara, az MBFSZ, az MTA MAB Bányászati-, Földtudományi- Környezettudományi Szakbizottsága, a Magyarhoni Földtani Társulat, az Ormoszén Kft., a Pécsi Egyetem és a Debreceni Egyetem támogatja.

A diák résztvevők száma 12 volt, mellettük 5 további résztvevő érkezett az ipar és az oktatás területéről. A rövidkurzus során az előadók az idén zárult „A hazai szénvagyon és fejlesztési lehetőségei” projekt anyagát mutatták be, illetve ezeket további előadásokkal egészítették ki. A két nap alatt összesen 11 előadás hangzott el, ezek az alábbi linkről letölthetők: [https:// drive. google. com/ .../13W8avEdR-pNMBC53Ed8KhuM-mQ.../view](https://drive.google.com/.../13W8avEdR-pNMBC53Ed8KhuM-mQ.../view)

Az első napi előadások után a terepi napra kedden került sor. Ennek során a résztvevők a Borsodi-medence Miskolc közeli részén, a Köpüs-völgy szenes rétegsorának feltárását, a felsőnyárádi szénosztályozott és külfejtést, illetve az alsótelekesi gipszbányában a fedő rétegsort alkotó felső-pannóniai lignites összlet kibúvárait, végül a rudabányai Bányászattörténeti Múzeum gyűjteményét tekintették meg.

A harmadik, befejező napon technológiai kérdések kerültek

terítékre, a bányászati tervezési modellek, a szélélőkészítés, szél-elgázosítás, pernyehasznosítás, illetve gazdasági értékelés kérdéseiről.

FÖLDESSY János

Az V. Ásványtani, kőzettani és geokémiai felsőoktatási műhelyek találkozója

Az MFT Ásványtan- Geokémiai, Agyagásványtani, illetve Oktatási és Közművelődési Szakosztálya és az MTA Geokémiai, Ásvány- és Kőzettani Tudományos Bizottságának Felsőoktatási Munkabizottsága által közös szervezésben került sor 2018. november 29–30 között az Ásványtani, kőzettani és geokémiai felsőoktatási műhelyek V. találkozójára a Pannon Egyetemen (PE), Veszprémben. A találkozón 9 hazai műhely képviselői vettek részt.

Az első nap délutánján a házigazda, a PE Környezettudományi Intézetében folyó oktatási és kutatási tevékenységek általános (PADISÁK Judit és PÓSFAL Mihály) áttekintése után a vendéglátó intézet, valamint az Anyagtudományi Intézet szakemberei ismertették friss kutatási eredményeiket (MOLNÁR Ágnes, LENGYEL Edina, KRISTÓFNÉ MAKÓ Ágnes és PÓSFAL Mihály). Ezután a laborlátogatások következtek, ahol betekintést nyerhettünk a Környezettudományi Intézet területén működő laboratóriumokba: levegőkémiai kutatócsoport által használt műszerek (GC-MS, HPLC-MS, C-O-S-N elemvizsgáló, ICP-OS(MS), automata titráló, egyebek; Kiss Gyula); az újonnan megépült és felszerelt Nanolab transzmissziós elektronmikroszkóp (PEKKER Péter); valamint a pásztázó elektronmikroszkóp (KOVÁCS Kristóf) laboratóriumaiba is. A nap zárásaként, közös, önköltséges vacsora keretében beszélgettek a résztvevők.

A második napon, közös diskusszió során a felsőoktatást leginkább érintő aktuális témák kerültek megvitatásra. Elsőként GELENCSÉR András (PE rektor) osztotta meg a hallgatósággal a középiskolák rangsorolási módszerét, és a továbbtanulással kapcsolatos tapasztalatokat, miután közösen kerestük a választ többek között arra a kérdésre, hogy hogyan is lehetne megállítani a szakterületet is erősen érintő, rohamos létszámcsökkenést a hazai felsőoktatásban. A kérdés nyitott mind a központi, mind pedig a konvergencia régiókban aktív oktatási és kutatási szakemberek oldaláról egyaránt. Ehhez kapcsolódóan KOVÁCS János (PTE), PÓSFAL Mihály (PE), RÓZSA Péter (DE) és ZAJZON Norbert (ME) is jelezték, hogy az általuk képviselt egyetemeken a korábban népszerű szakok több esetben már el sem indulnak jelentkezők hiányában. WEISZBURG Tamás és HARANGI Szabolcs (ELTE) ismertették a budapesti (központi) régió helyzetét. Véleményük szerint a rohamos létszámcsökkenés már itt is érezteti hatását: szakok és oktatói státuszok szűnnek meg. Továbbá, az utóbbi évben a laborfejlesztésekre benyújtott pályázatok is elutasításra kerültek az ELTE TTK-n.

A következő programponthoz HARMAN-TÓTH Erzsébet számolt be a 2018-ban is aktív „Év ásványa – év ősmaradványa” MFT programról, és ehhez kapcsolódóan ismertette a résztvevő tanszékek, valamint szakmai műhelyek regionális feladatait. Majd csatlakozási lehetőségre hívta fel a figyelmet. A Miskolci és a Pécsi Egyetem szakemberei jelezték részvételi szándékukat a 2019. évre, terepi és egyéb ismeretterjesztési feladatokat vállalva.

A műhelytalálkozó zárásaként a Miskolci Egyetem (ZAJZON Norbert) és a Pécsi Egyetem (KOVÁCS János) tanszékvezetői tájékoztatták a résztvevőket a főbb fejlesztéseikről és műszerbeszerzéseikről, valamint felhívták a figyelmet az együttműködési lehetőségekre.

A sikeres rendezvényen a regisztráltak száma most is megha-

ladta a 30 főt. A kétnapos országjáró rendezvénysorozat jövő novemberben folytatódik, házigazdája az Eötvös Loránd Tudományegyetem Ásványtani és Kőzettan-Geokémiai tanszékei lesznek.

KIS Annamária, titkár (MTA GAK FOM)

WEISZBURG Tamás, elnök (MFT ÁGSZ és MTA GAK FOM)

A „Kezdedben a múlt”, avagy az Év „ősványa” közönségprogram 2019-es szavazásának eredményei

Immáron negyedik alkalommal hirdette meg a Magyarhoni Földtani Társulat, mára már talán méltán legeredményesebbnek nevezhető közönségprogramjának, a „Kezdedben a múlt” avagy az Év ősmaradványa és Év ásványa szavazását. A két programrész már a kezdetektől annyira egybeforr, hogy egyre többen használják a szervezőkön kívül is az Év „ősványa” (= Év ősmaradványa + Év ásványa) mozaikszóként alkotott kifejezést.

2018. augusztus 24-én a Vasúttörténeti Parkban, most már hagyományosan a Budapest Show — 33. Budapesti Nemzetközi Ásványbörze és Ékszerkiállításához kapcsolódóan, ismét elindult a szavazás az Év ásványa és Év ősmaradványa cím elnyeréséért. Ezzel egyidejűleg a program internetes felületein is elindult a szavazás. A szavazatokat október 15-ig adhatták le a szavazók az internetes felületen kívül különböző nagyrendevényeken is (Kutatók Éjszakája, Geotóp nap, Ásványbörzék...), az ország több múzeumában, egyetemeken, találkozók (Kőzettani- és Geokémiai Vándorgyűlés, Természettudományos Muzeológusok Találkozója...).

Az első év „Gyűjthető múlt” szlogenjét nem véletlenül váltották le a szervezők a „Kezdedben a múlt” szlogentre. A mostani nyertes ősmaradvány is példa arra, hogy még ha gyűjteni nem is tudjuk, de múzeumokból, egyéb gyűjteményekből akár kézzel foghatóan is megismerhetik a nyerteseken keresztül a földtan titkait, szépségét az érdeklődők.

A 2019-es szavazás idén is három-három jelölt között zajlott, amelyeket az MFT szakmai grémiuma jelölt ki. A szavazás eredményét 2018. november 10-én, az MFT legnagyobb ismeretterjesztő programján, a Földtudományos foratagon hirdette ki a Társulat.

Az Év ősmaradványa 2019 címre egy apró, vízben élő, díszes vázú csiga a *Tympanotonos*, egy kréta időszakban gyakori, különös alakú zátonyalkotó kagyló, a *Hippurites* és az első, a mai Magyarország területéről előkerült dinoszaurusz lelet, a *Komlosaurus* lába nyoma versenyzett. Az eredmény annyiban volt meglepő, hogy ekkora fölényt talán még a szervezők sem vártak. A *Komlosaurus* ugyanis majdnem a szavazatok felét (49%) nyerte el. A *Tympanotonos* 32%-ot, a *Hippurites* pedig 19%-ot ért el.

A nyertes *Komlosaurus* egy olyan dinoszaurusz, amelynek mindössze a lábnyomát ismerjük, abból viszont rengeteget, több százat. Csontjai a mai napig nem kerültek elő. Ennek ellenére a lábnyomok méretéből, egymáshoz viszonyított távolságából, a karmok jelenlétéből és más nyomokból ma már egészen sok mindent kiderítettek a paleontológusok arról az állatról, amely a nyomokat hátrahagyta. A feltehetően ragadozó életmódot folytató, két hátsó lábán járó dinoszaurusz mintegy 200 millió évvel ezelőtt egy tengerparti fövenyen sétálva, szaladgálva hagyta hátra az utókor számára csoportos nyomait. A legfontosabb őslénytan üzenete ennek a nyomfossziliának, hogy pusztán lenyomatokból mennyi mindenre következtethetünk egy-egy élőlényről. 2019-ben ez a vonal lesz az, melyet az őslénytan oldaláról szeretne a csapat ismertetni a földtudományok rejtelmeiből.

Az ásványok közt az egyik jelölt, a fluorit-hasonló halogénid ásvány volt, a kősó (halit, NaCl-köbös), amely szervezetünk

számára is létfontosságú vegyület. Vele versenyzett a Föld mélyebb részén (a földköpenyben) gyakori olivin, amely egy Mg- és Fe-tartalmú szilikátásványokból álló elegy sorozat, a forsterit (Mg_2SiO_4 rombos) és fayalit (Fe_2SiO_4 rombos) ásványfajok közötti átmenet általános megnevezése. A nyertes pedig a galenit ($PbSköbös$) lett, az Év ásványa program történetében az első ércásvány, amelynek belső szerkezete megegyezik a vele versenyző kősó szerkezetével. Úgy látszik, hogy az ásvány szűrkesége nem rémisztette el a szavazókat, valószínűleg mert csillogása ellensúlyozza egyszínűségét. Formája és hasadása is nagyon egyhangú. Többnyire a kockaforma uralkodik rajta, mondhatnánk kocka a köbön. Nem véletlen a kiválasztott szlogen, hogy fordult a kocka. A fluorit kockái után ugyanis egy kicsit más belső szerkezettel ugyan, de ismét egy „kocka” segít minket, hogy megismertessük az ércásványok világát. Az ólomlábakon álló ásvány az ólom legfontosabb forrása. Olyan gyakori ércásvány, amely más jellegzetes ásványokkal együtt, mint a pirít, kalkopirit, szfalerit (és kvarc) olyan ásványtársulásokat alkot, amelyek gazdaságilag igen hasznosan bányászhatók. Magyarországon korábban a Mátrában és a Velencei-hegységben bányászták, de a Kárpátok koszorújában még gyakoribb. Súlyos egyéniség letére (sűrűsége $7,5 \text{ gm/cm}^3$) elég puha ásvány (Mohs keménysége 2,5).

Aki ennél többet szeretne megtudni a nyertesekről, kövesse a 2019. évi eseményeket, megjelenéseket és most is, mint minden évben, biztatjuk Társulatunk minden tagját, csatlakozzon hozzánk, kapcsolódjon be a programba: vegyen részt az évenkénti szavazásban, és ha teheti, önkéntes munkájával is segítse a megvalósítást! Nemcsak az ifjúságra és az aktív dolgozókra, de nyugdíjas tagtársainkra is számítnak!

A vállalkozó szellemű segítők a program koordinátoránál jelentkezhetnek: klara.kothay@gmail.com (06204161754).

A 2018-as nyertesekről, a fluoritról és Balatonitesről, óvodásoknak és általános iskolásoknak meghirdetett rajzpályázat beadási határideje: 2019. január 31. A nyertes és válogatott rajzokból álló vándorkiállítás a 2019-es nyertesek fotókiállításával együtt járja majd az ország természettudományos gyűjteménnyel rendelkező múzeumait és hirdetik a földtan szépségét.

Honlap: www.evsmaradvanya.hu, www.evasvanya.hu,

Facebook: Év ősmaradványa, Év ásványa

E-mail: evsmaradvanya@gmail.com, evasvanya@gmail.com

KÓTHAY Klára

az Év „ősványa” program koordinátora

A tömött mészkövek közé a tömör, nem pórusos, nagy szilárdságú mészköveket sorolják, amelyek változatos színvilágukkal és ősmaradvány tartalmukkal tűnhetnek ki. Sokszor „magyar márványként” emlegetik, bár üledékes kőzet. Legismertebb a Tardosról származó vörös változat, amely a római kortól kedvelt kőzet az építészetben, de ezt használták a Visegrádi palota díszkútjánál is. Magyarországi előfordulások közül ezek a hegységalkotó kőzetek, így a paleozoos, a mezozoos és az eocén mészköveket sorolhatjuk ide. Főbb felhasználásuk: cementgyártás, mészégetés, díszítőkö, kohászat, gyógyszer- és élelmiszeripar, környezetvédelem (pl. víz-tisztítás, kén-dioxid leválasztás).

Az ún. „durva mészkő” vagy „porózus mészkő” a kis szilárdságú, sárgásfehér színű, nagyon porózus, könnyű mészkőváltozatok mérnökgeológiai megnevezése. Miocén korú, tengeri képződésű mészköveink az ún. ooidos mészkövek vagy a bioklasztos, csígás, ún. szarmata mészkövek is ebbe a kategóriába sorolhatók. Jól faragható, megmunkálható kőzetek, amelyet jól jelez, hogy számos hazai műemlékünk ebből készült, így a Jáki-templom mellett Budapest műemlékei közül, többek között a Szent István Bazilika, Citadella és az Operaház is. A mészkövet felszín alatti kőfejtőkből termelték ki, amelyek ma hatalmas pincerendszereket alkotnak, például Kőbányán és Budafokon. Az építő- és díszítőkö felhasználás mellett faragott kőelemek, szobrok készültek durva mészkőből, de az élelmiszeripar is használja.

A forrásvízi mészkő — a díszítőköiparban travertin — az előző két típustól eltérően, édesvizekben keletkezik. Ez a friss törési felületén általában drapp színű kőzet, nagy szilárdságú, pórusai ellenére jól polírozható. A leggyakrabban használt burkoló és építőkö hazánkban, a műemlékekhez használt kőzettömbök többnyire Budakalász és Sütő bányáiból kerültek ki. Az újjáépített Országház és a Halászbástya építőköve is forrásvízi mészkő, de a legújabb építészeti alkotások közül a Művészetek palotájának travertínó burkolata emelhető ki. A falburkolatok és járólapok mellett faragott kőelemek és szobrok (pl. a Műegyetem központi épületének főbejárata előtt álló nagyméretű szobrok) is készültek forrásvízi mészkőből.

Összegezve megállapítható, hogy a mészkő egy sokoldalú ásványi nyersanyag, amellyel a gyógyszeripartól a mezőgazdaságon át az építőiparig és a művészetekig mindenütt találkozhatunk.

TÖRÖK Ákos

Személyi hírek

Gyászír

Fájdalommal tudatjuk, hogy Prof. Dr. JUHÁSZ József tiszteleti tagunk és Dr. HORVÁTH Ferenc, az ELTE emeritus professzora elhunyt. Nyugodjanak békében!

Emlékük munkáinkban tovább él!

A tisztújítás eredményei

Az Oktatási és Közművelődési Szakosztály megismételt tisztújításának eredménye:

elnök: FELKERNÉ KÓTHAY Klára

titkár: KÜRTHY Dóra

vezetőségi tagok: HARANGINÉ LUKÁCS Réka, TÖRÖK Ákos, PRAKHALVI Péter, SÁGI Tamás, GASPARIK Mihály, PAPP Gábor, SÜTŐ László

A 2019. év ásványkincse a mészkő

A mészkő hazánk egyik leggyakoribb szilárd, kalapálható, hegységalkotó kőzete. A természetes előfordulás mellett a legkedveltebb építőkö is, de az építőipar mellett számtalan egyéb területen is felhasználják az iparban, a mezőgazdaságban, a környezetvédelemben és az egészségügyben.

Változatos üledékképződési környezetben keletkezhet, az édesvízi forrásoktól, tavaktól, folyóktól kezdve a sekély tengertől a mély óceánokig szinte mindenhol megtalálható. A geológiai nomenklatúra elsősorban a szöveti jellegek alapján osztályozza a mészköveket (kőzetalkotók, szemcse- és kristályméret stb.) és így számtalan változatát különbözteti meg. Ezzel szemben az ipari, mérnökgeológiai alkalmazás és megjelenés a mészköveknek csupán három főbb típusát különbözteti meg. A besorolás tükrözi tulajdonságukat és felhasználhatóságukat: tömött mészkő, durva mészkő és forrásvízi mészkő vagy travertínó.

Könyvismertetés

Átfogó kutatások a kabai meteoriton (Comprehensive research on Kaba meteorite)

A kabai meteorithoz méltó helyen, a Debreceni Református Kollégiumban — ahol a meteorit fő tömegét is őrzik, — került megrendezésre a hullás 160. évében az a nemzetközi konferencia, ami a meteorittal kapcsolatos aktuális kutatásokat fogta össze. Az eseményről készült kiadvány az Acta Geoscientia Debrecina első különszámaként jelent meg a Debreceni Egyetemi Kiadó nyomtatásában 288 oldalon, keménykötésben. A kötet szerkesztői NAGY Mihály, RÓZSA Péter és McINTOSH Richard William.

A kiadvány a konferencia előadásait tartalmazza, így ez a kabai meteoritról szóló, a legfrissebb kutatásokat, ismereteket is tartalmazó összefoglaló mű, ahol a meteorithoz kötődő számos tudományterület megmutatkozik a tudománytörténetől, a 3D képalkotáson keresztül a legmodernebb izotópanalitikai technikáig. A kabai meteorit (CV3 típusú szenes kondrit) számos fontos ismerettel járult és járul hozzá a meteoritkutatáshoz: például először kimutatott szervesanyag-tartalom meteoritból, ismeretek a CAI zárványokról. Így a kabai Magyarország méltán legnagyobb nemzetközi érdeklődésre számot tartó, tudományos szempontból talán legfontosabb meteoritja. A meteorit hullásának évfordulójára rendezett nemzetközi konferencia fontos eseménye volt a magyar meteorit-kutatásnak, amelyhez hasonló hosszú ideje nem történt és számos új, korszerű eredményt mutatott be, foglalt össze.

A konferencia anyagát tartalmazó kiadvány hat nagyobb részegységre tagolódik: a nem számozott, — megnyitót, köszöntőt, előljáró szavakat tartalmazó — rész, ami NAGY Mihály szavaival kezdődik két nyelven (magyar, angol), majd a részletes konferencia programja után a Hittudományi Egyetem rektorának KUSTÁR Zoltánnak megnyitó beszéde és Kaba Város polgármesterének SZEGI Emmának köszöntője olvasható magyarul. Ezt az egységet NAGY Mihály és RÓZSA Péter bevezető szavai és gondolatai zárják.

A következő fejezetekben a konferencia előadásai olvashatók tanulmányok formájában. A tudományos előadásokhoz kapcsolódó cikkeket magyarul, vagy angolul írták a szerzők. Minden esetben a címet az értekezés nyelvén adták meg, a cikk elején egy összefoglalót találunk a másik nyelven. A tartalomjegyzékben kissé hiányolom a szerzők megjelölését, de az egyes cikkek előtt fel van tüntetve a szerzői lista. Én is eredeti nyelven fogok utalni az egyes cikkekre, hogy a cikk eredeti nyelve könnyen megíthető legyen.

Az 1. fejezet a felkért, meghívott előadásokat tartalmazza ami Ulrich OTT „Meteorites: Solar system samples from near and far, now and then” című remek, átfogó cikkével kezdődik a meteoritok rendszertanáról, különös figyelmet szentelve a kondritoknak, ami teljesen érthető a kabai meteorit tükrében. Ezt követi BÉRCZI Szaniszló „A kondritos meteoritek fejlődéstörténete a szülő égitesten” című tanulmánya, majd POLGÁRI Márta, GYOLLAI Ildikó és BÉRCZI Szaniszló „Microbially mediated transformation inside the Kaba meteorite?” cikke.

A következő három rész tartalmazza a kabai meteorithoz kapcsoló kutatásokat: a 2. fejezetben „A meteorit fő tömegével foglalkozó előadások” vannak összefogva, ahol a meteorit teljes tömegét vizsgáló munkák (például fotogrammetria, CT) találhatóak, a 3. fejezetben a legmodernebb izotópegokémiai módszereket is magába foglaló analitikai vizsgálatokat tartalmazó előadások vannak összegyűjtve, míg a 4. fejezet a tudománytörténeti előadásokat tartalmazza a zárszóval együtt. Ezt követi a függelék, ami a szer-

zők, résztvevők listáját és a kabai meteorittal foglalkozó 118 tételes szakirodalmi listát tartalmazza.

Mindegyik fejezetben elég változó a munkák színvonala: a néhol szinte lektorálatlan minőségtől — például magyartalan mondatok az angolból visszafordítás eredményeként, hiányos ábrafeliratok (pl. méretarány), ábraalírások, melyek nincsenek összhangban a szöveggel és az ábrával —, a legmodernebb analitikai eredményeket, vagy értékes tudománytörténeti dokumentumokat bemutató, minden tudományos igénynek megfelelő cikkig. Ez a jelenség a legtöbb konferencia kiadványra jellemző, a szerkesztők amennyire lehetséges tompíthatják a minőségi különbségeket, amint ez ebben az esetben is történt.

Ajánlom mindenkinek a mű olvasását, mert egy részletes, átfogó gyűjtemény a modern ismereteket is tartalmazó részletességig a kabai meteoritról és kutatásáról, amiből az olvasó tájékozódhat a meteorit legfrissebb megítéléséről. A megfelelő előismeretekkel rendelkező, a meteoritkutatás területén jártas olvasó számára a könyv egy hasznos, átfogó tanulmány, de a témában járatlan olvasó számára sokszor nehéz elkülöníteni a hiányos, vagy téves információt a precízről. Összességében gratulálni tudok a konferencia szervezőinek és a kötet szerkesztőinek nehéz munkájukhoz, mellyel nagyban növelték a kabai meteorittal kapcsolatos ismereteinket.

ZAJZON Norbert

VAKULYA Norbert: Vihar Erdélyben

Mondják, a könyveknek is megvan a maguk sorsa. Úgy tűnik, olykor még a kéziratoknak is. Igaz, ezek gyakran elkallódnak, és a feledés homályába vesznek, de olykor különös módon mégis tovább élnek valamiképpen.

A Jókai regénybe illő, kalandos életet élő báró NOPCSA Ferenc, a magyar földtudományok kiemelkedő alakja, éveken át javíttatta önéletrajzát. E munkában nem csak saját emlékezetére, hanem több ezer oldalt kitevő úti jegyzeteire is bátran hagyatkozhatott. Az eredetileg német nyelven íródott munka magyarra fordítását NOPCSA munkatársára, a hozzá hasonlóan sokoldalú LAMBRECHT Kálmánra bízta. A fordítás elkészült, ezt onnan tudjuk, hogy fennmaradt egy levél, amelyben NOPCSA azon bosszankodik, hogy LAMBRECHT nem pontosan fordította az ő szövegét... Az önéletrajz a nyomdába is eljutott, erről is van levél, mert néhány oldal elkallódott, és ennek nyoma van. A munka végül mégsem jelent meg — hogy pontosan miért, azt nem tudjuk. Valószínűleg maga a szerző akadályozta meg a könyv megjelenését, talán attól tartott, hogy sokakat sértene a feltehetően szókimondó stílus.

A kézirat mégis megtalálta a maga útját. NOPCSA 1933-ban önkézevel vetett éget életének, miután álmában megölte titkárát és társát, az albán Elmas DODA BAJAZIDOT, kit ifjúkora óta maga mellett tudott. Hagyatékának egy része, köztük bizonyára a lefordított kézirat is, LAMBRECHTNél kellett maradjon. Három évre rá LAMBRECHT is örökre távozott, és az utána fennmaradt dokumentumok egy része TASNÁDI KUBACSKA Andrásához került, kinek hagyatéka részben a Magyar Természettudományi Múzeumban van. Így történhetett, hogy TASNÁDI tollából 1937-ben megjelenhetett a Báró NOPCSA Ferenc kalandos élete című nagyon olvasmányos, életrajzszerű könyv, amelyet a Franklin Társulat adott ki. E munkát aztán később sokan idézték — köztük e sorok szerzője is.

TASNÁDI könyve helyenként nagyon aprólékos, naplószerű, épp ez valószínűsíti, hogy NOPCSA eredeti feljegyzései (önéletrajza) alapján készülhetett. Másból pedig időben nagyot ugorva elnagyolt, hiányosnak tűnő — mintha egész fejezetek kimaradtak volna, talán mert nem volt minden kéziratoldal számára elérhető.

Ez a sokszor újragondolt NOPCSA életrajz mozgathatta meg VAKULYA Norbert fantáziáját is, aki könyvében a báró életének egy rövid, de annál mozgalmasabb életszakaszát dolgozta fel. Nevezetesen az első világháború éveit, és annak román–magyar vonatkozásait. Történelmi regény ez, melynek főszereplője NOPCSA, és amelyben felvillannak a kor nevezetes politikusi és számos kiemelkedő közéleti személyisége. A mellékszereplők azonban kitálatk, ahogy mondani szokták: minden egyezés a valósággal a véletlen műve. Vagy nem. Ki tudja? Az olvasó döntse el... Különben mindegy is, hiszen ha nem így történt, történhetett volna így is...

Zavaros idők voltak azok (is). A cselekmény: Az európai műveltségű, de szűkebb hazáját féltő báró önként vállalt kémfeladatokat teljesít a Monarchia számára. Petru GORLOPAN néven, álruhában, csobánnak öltözve járja a Kárpátokon túli területeket, hogy információkat gyűjtsön a románok közhangulatáról, és a katonai vezetés titkos szándékairól. Sokan próbálják leállítani, mondván Románia csatlós állam, nincs mit kémkedni arrafelé.

A történelem sajnos a báró balsejtelmét igazolta, Románia felmondta az egyezséget, és hadat üzent a Monarchiának, amely Erdélyt a sorsára hagyta és átengedte a román hatalomnak.

A cselekmény a fentiek körül bonyolódik — a szálak olykor valóban összegubancolódnak látszanak. Néha megdöccen a dramaturgia, vagy legalább is nehezen követhető, de a könyv mindvégig izgalmas. Az időben néha ugráló cselekmény lehetőséget teremt arra is, hogy a szerző a szorosabban vett (történelmi) tárgyól eltérjen. Üdítő és kedves az a pár oldal, ahol az első dinoszaurusz csontok megtalálásának (lehetséges) körülményeiről esik szó.

A regény nagy része azonban zaklatott, kavargó, mint maga a kor, amelyben játszódik. Sok az erőszak, NOPCSA embert is öl, nem is egyszer. Ez sokak számára megrendítő lehet, mindeddig nem így gondoltunk a magyar palaeontológia máig talán legnagyobb hatású művelőjére. Az ember el is gondolkozik rajta: megtörténhetett ez így? És ha nem, jogunk van-e feltételezni róla? Ha az ő életének is véget vető kettős gyilkosságra gondolunk, akkor alighanem igen.

Az olykor jól megírt párbeszéd és leírások helyenként megbicsaklanak egy-egy oda nem illő szófordulat okán, de ettől még a regény olvasmányos maradt. Az aprólékosan megírt történetek

olykor nem tűnnek életszerűnek, de aki megfordult már a Déli-Kárpátokban, az pontosan tudja, minden megtörténhetett egykor, sőt, szinte minden megtörténhet ma is. Egyszóval: az életszerűtlen is életszerű.

És még valami, ami a könyv olvasása közben mindvégig kínos érzést keltett. A könyv magyar szereplői kendőzetlenül románoknak, szőróstalpúznak, a románok pedig mindvégig a magyarokban látják az égetnivaló ördögöt. Tisztelet a kivételnek. Mindkét oldalon. Nacionalizmus van, volt, és valószínűleg lesz is. Ezzel együtt, a mai politikai korrektséget papíron megkövetelő világban a jó szándékú olvasó nehezen fogadja el, vagy ha úgy tetszik, fogadja be, ezt a nyers hangvételt. Egy történelmi regényben ez akár természetes lenne, ám az áthallások elkerülhetetlenek — mindenkinek magának kell kezelni tudni ezt a problémát.

A regény számos jelenete egy film forgatókönyvét idézi. A szereplők megmozdulnak az olvasó előtt. És ki tudja, NOPCSA magyarul soha meg nem jelent, de mégis újra és újra felbukkanó önéletrajza egyszer talán egy igazi, egész estés játékfilmet inspirál majd. Addig pedig itt ez a kalandregény, marad az olvasás.

A puha borítós, 376 oldal terjedelmű könyvet a debreceni Gold Book kiadó jelentette meg és bocsátotta a recenzor rendelkezésére.

Főzy István

Báró NOPCSA Ferenc: Sárkányok magyar királya

A KORDOS László által lektorált, gazdagon illusztrált, szép kivitellű kötetet NOPCSA naplói és levelei alapján összeállította, írta és szerkesztette: GYURKOVICS Györgyi. A könyvet az ő szavaival ajánljuk az érdeklődők figyelmébe: „Megpróbáltam megközelíteni életének azt a szakaszát, amely eddig homályban volt, amelyről nem írt naplót. Egyes szám első személyben írtam a könyvet, önéletrajzát kiegészítve tényekkel, egészen a haláláig.”

(Szépmíves, Budapest, 2018. 320 p.)

HÁLA József

